

Hen imod sportens enhedsparti? - Et tilbageblik på demokratiets fremtid

Henning Eichberg

”Historisk” kupforsøg

Det sker ikke så ofte, at en idrætspolitisk nyhed topper på avisens forside. Men den 5. juni 2008 meldte *Morgenavisen Jyllands-Posten* i sin hovedoverskrift: ”Historisk fusion på vej i idrætsverdenen.” Nærmere afslørede Jyllands-Posten: ”Danmarks Idræts-Forbund (DIF) og Danske Gymnastik-og Idrætsforeninger (DGI) lægger i disse dage sidste hånd på en køreplan for en sammensmeltning af idrættens to største organisationer.” Enhedsorganisationen skulle virkeliggøres op til 2012. Som baggrund nævntes, ”at den traditionelle idræt er under pres på grund af færre tipsmidler, ændrede idrætsmønstre i befolkningen og øget konkurrence fra den kommercielle branche”.

Avisen kommenterede begivenheden under overskriften ”Den modige fusion”. Som det ”grundlæggende positive” i fusionsplanen karakteriseredes ”en optimering af arbejdsgangene, et mere hensigtsmæssigt ressourceforbrug og en øget styrke i det politiske lobbyarbejde”.

Jyllands-Postens kommentar bemærkede imidlertid også, at ”parterne ikke har ønsket, at denne nyhed skulle ud allerede nu”. Med andre ord, fusionsplanen var endnu hemmeligholdt. Dette henviste til et internt demokratiproblem i idrætsverdenen.

Fusions sagen var nu ikke helt så ny og ukendt. Inden for DIF var planen tidligere, under fortrolighedens segl, kommunikeret ud til specialforbundene. Det havde været DIF, som i flere årtier ihærdigt havde arbejdet for sagen, men hidtil var det kun lykkedes at få Danmarks Olympiske Komité med, som blev indlemmet i 1993.

De største knaster lå derimod i DGI, som har sine rødder i den folkelige gymnastik, i folkehøjskolerne og i en kulturel forståelse af idræt som folkeoplysning. Denne folkelige idræt har noget at tabe i en olympisk orienteret enhedsorganisation, og derfor havde dens repræsentanter indtil da konsekvent modsat sig elitesportens frieri.

Derfor affødte offentliggørelsen in Jylland-Posten også hektisk aktivitet inden for DGI. Formanden Søren Møller udsendte straks et internt brev, som advarede alle medarbejdere imod at udtale sig om sagen til offentligheden. Der skulle udelukkende tales med lederens stemme, når alt var på plads og alle hemmelige forhandlinger var afsluttet (med andre ord: når der ingen alternativer var).

Brevet bekræftede således indirekte, at sagens forløb indeholdt et demokratiproblem.

Ud med demokratiet?

Hvorfor skulle sammenlægningen være nødvendig – og som en løsning for hvad? Fra DGI-ledelsens side nævntes forskellige rationaliseringsgrunde som ”målrettet servicering” og lignende. Men der var intet ord om demokrati.

Fem dage efter Jyllands-Postens afsløring gik de to organisationer ud til offentligheden med en pressemeddelelse, men den var tavs om sagens reelle politiske indhold. I stedet præsenterede fællesmeddelelsen nogle tågede formål for den nye organisation, som ingen kunne være uenig i. Det nye ’DIF’ skulle styrke idrætsforeningernes betydning og vilkår (hvilket er en forudsigelig bureaukratisk formel)

og sikre den organiserede idræt fortsat indflydelse (hvilket indirekte kunne læses, som om denne indflydelse var truet?). Der var desuden tale om det ”at udvikle synergi mellem breddeidræt og eliteidræt” – hvad så end synergi skulle betyde.

Til sidst og som bogstaveligt seneste punkt i rækken blev det nævnt som mål ”at sikre demokratiske og gennemskuelige beslutningsprocesser”. Dette kunne nu godt tolkes, som om demokratiet inden for de eksisterende idrætsorganisationer netop *ikke* var sikret. Faktisk viste det kup-agtige fusionsforløb, hvor lidt gennemskuelighed der var. Men den viste også, at demokratisk gennemskuelighed gennem den nye løsning heller ikke var tilsigtet. Hvorfor en endnu større mastodont skulle være mere demokratisk, blev der heller ikke begrundet.

Fusionsanstrengelsen indebar et paradoks i forhold til demokratispørgsmålet. Den borgerlige fløj, som de involverede idrætspolitikere overvejende er del af, fører normalt gerne ordet ’konkurrence’ på tungen. Rigtigt er, at innovation fremmes gennem alternativer, og faktisk har stridskulturen mellem DGI (samt organisationens forløbere DDGU og DDSG&I) på den ene side og DIF på den anden ført til en idrætskultur, som andre lande misunder Danmark for. Men netop denne konkurrencesituation skulle via fusionen nu afvikles. Idrættens enhedsorganisation blev begrundet ud fra centralstyring, der i effektivitetens navn skulle slette konkurrencen, og også selve fusionsprocessen blev startet gennem centralstyring.

Den borgerlige begejstring for idrættens monopolorganisering giver stof til skeptiske spørgsmål om, hvad det borgerlige projekt i virkeligheden går på.

Enhedsorganisation og centralstyring – historiske erfaringer

At der er dybere sammenhæng mellem idrættens enhedsorganisering, politisk centralisme og demokratiproblemer, kan illustreres gennem nogle historiske erfaringer.

Case 1: Sovjetunionen. Da Rusland i 1917 blev transformeret til en sovjetrepublik, skete dette under kulturrevolutionære forhold. I sovjetidrættens felt konkurrerede flere fraktioner om indflydelse. Hygiejnister, som typisk var socialistiske læger, prioriterede folks sundhed og dermed idræt som folkesundhedskampagne. Proletkultister, typisk repræsenteret af socialistiske kunstnere, satsede på ekspressive aktiviteter og idræt som masseteater. Og sportens tilhængere ville udvikle konkurrencessporten på trods af dens vestlig-kapitalistiske oprindelse. Folkehygiejnens og proletkultens alternativer mod sporten firmerede under overbegrebet *fizkultura*, ’kropskultur’. Stalins diktatur afsluttede imidlertid denne revolutionære mangfoldighed. Hygiejnister blev likvideret som ’trozkister’ og proletkulten som ’venstreradikal afvigelse’. En sovjetisk enhedsidræt blev installeret under formlen ”fizkultura og sport”.

Case 2: I Mussolinis Italien var der heller ikke plads til idrættens mangfoldighed. Fascismen etablerede en enhedssportsorganisation med den olympiske komité CONI i spidsen. Denne struktur overlevede fascismens sammenbrud i 1945, skønt der efterfølgende opstod forskellige, politisk differentierede fløje for den folkelige idræt og breddeidrætten. CONI’s politisk dominerende stilling, som er en arv fra fascistens centralstyring, udgør et strukturelt problem for italiensk breddeidrætspolitik den dag i dag. At CONI desuden fungerede som en maskine for doping og for dens forsvar imod dopingkritikere, passede ind i billedet.

Case 3: I Tyskland ryddede nazisterne i 1933 op blandt weimarrepublikkens idrætspolitiske mangfoldighed. Arbejderidrætten blev forbudt, de konfessionelle idrætsorganisationer udslettet, og de – ellers nationalistiske – turn-gymnaster tvunget i en enhedsorganisation sammen med sporten. Monopolforbundet *Nationalsozialistischer Reichsbund für Leibesübungen* (NSRL) regnedes som et effektivt instrument til at rationalisere idrætsverdenen. Effektiviteten blev udstillet for hele verden gennem de Olympiske Lege i Berlin 1936. Efter 1945 blev enhedsorganisationen videreført både i Østtyskland (hvor den passede til den stalinistiske struktur) og i Vesttyskland. I forbundsrepublikken opbyggedes dog samtidig regionale landsorganisationer, hvor man – ofte folk fra den tidligere arbejderidræt – i højere grad tilgodeså bredden. Den centrale placering af top-organisationen *Deutscher Olympischer Sportbund* (DOSB), som den hedder i dag, på nationalt plan under indenrigsministeriet, med den dertil knyttede ensidige elitefokus, regnes fortsat som et idrætspolitisk problem.

I Danmark fandt lignende tanker om en enhedsorganisation for ungdom og idræt indgang i Niels Bukhs halvfascistiske drømmerier. Men de stødte frontalt imod den danske forståelse af demokratisk mangfoldighed og accept af forskel og forblev fjerne fra realisering.

Derimod blev enhedssporten et grundelement i den Olympiske ideologi. Olympiske komiteer som lukkede loger, bestående af royale velgørere, adelsfolk, rigmænd og andre elitedyrkere, sammenblandet med mafiosi og bøddler fra antidemokratiske regimers hemmelige tjenester, udviklede en udpræget sympati for fascistiske regimer (med den spanske Franco-falangist Antonio Samaranch som symbolfigur), kommunistiske bureaukratier (med Beijings OL 2008 som flagskib) og Tredje verdens diktaturer. Dette passede godt til forestillingerne om at 'samle' nationernes og hele verdens idræt under et enhedsstyre.

Alligevel ville det være ensidigt og misvisende at se centraliseringen udelukkende i sammenhæng med sovjetiske, fascistiske eller andre diktaturer. Enhedsorganisationer for idrætten dannedes også i demokratiske lande. Centraliseringens politik – netop i sporten – følger en dynamik, som går længere ned end det politisk-ideologiske. Dette gør den imidlertid ikke 'harmløs'.

Case 4: Billedet bliver på en særlig måde kompleks gennem Nordens socialdemokratiske modeller for idrættens enhedsorganisation. I Sverige dominerede den organisatoriske ensretning tidlig, men blev i årene 1945-75 alvorligt udfordret gennem firmaidrætten og den nyere trim- og breddeidræt. I Norge medvirkede modstandskampen til, at man i 1940'erne under socialdemokratisk hegemoni afviklede organisationernes kulturkamp og konkurrenceforhold. Og i Finland påtvang regeringen i 1990'erne organisationerne en enhedsstruktur under trusler om økonomiske nedskæringer.

Den socialdemokratiske velfærdsstat viste altså i idrættens felt visse autoritære tilbøjeligheder. Disse forhold blev sociologisk velbeskrevet for Norges vedkommende, hvorfra også en af de mest skeptiske kommentarer om det nyeste danske fusionsprojekt kom. Hans B. Skaset, tidligere formand for Norges Idrettsforbund, gjorde opmærksom på problemerne mellem regional- og specialforbundsstruktur, samt mellem bredde og central overorganisering, som den norske enhedsløsning havde medført – og som de danske idrætspolitikere åbenbart var uvillige til at tage til efterretning.

I dagens Danmark stræbte man nu mod en femte type, hvor en nominelt borgerlig-liberal politik arbejdede i den samme centralistiske retning. Brian Mikkelsen havde fra

embedets start som kulturminister – og tidligere allerede – propageret den Olympiske ideologi om sammenhæng mellem top og bredde og stillet sig velvillig for sammenlægningsidéer. Det var ikke mindst derfor, at ministeren havde prøvet at nedlægge den kritiske forskning, der gennem årene havde sat dokumenterede argumenter og hårde tal imod enhedssværmeriet.

Det nyeste fusionsforsøg kan godt forstås som udslag af denne politik, skønt hemmeligholdelsen af processen blokerer endnu for en nærmere analyse. DIFs og DGIs fusionsanstrengelser blev foretaget i tæt samspil med kulturministeriet. Man kan godt tale om en slags forudilende lydighed, hvor ivrige idrætsledere prøvede at sætte sig i et positivt lys hos magten, der fordeler pengene.

Uanset hvordan man politisk fortolker processen i detaljerne, så passede fusionsplanens demokratifjerne indhold godt sammen med processens kup-agtig facon. På ledelsesplan blev der konstrueret en situation, som den folkelige basis uden alternativer bare skulle nikke 'ja' til – det kan man kalde selv-afskaffelse af demokrati.

DGIs koncerndannelse og selvnedlæggelse

Især inden for den såkaldte folkelige organisationsverden rejser der sig altså grundlæggende spørgsmål om demokrati. Forslaget om fusionen havde strukturelle forudsætninger i DGI's nyere udvikling. Under den tidligere landsformand Leif Mikkelsen i 1990'erne ville organisationens selvnedlæggelse have været utænkelig – ikke på grund af lederens politiske profil (som borgerlig liberal), men fordi DGI dengang var noget andet. Under den nye landsformand Søren Møller, som blev valgt i 2001, blev organisationen grundlæggende transformeret. Hvad der tidligere – på trods af Mikkelsens topstyring – var en sammenslutning med demokratiske rødder og synlig oprindelse i folkelige bevægelser, samt ledet af folkevalgte personligheder, blev nu til en koncern, ledet af direktører.

Dette medførte et vigtigt skifte i organisationens indre psykologi. I DGI og tidligere i DDGU var man aktiv, når man mente noget. Folk helt fra Venstre til SF arbejdede her side om side, og typisk spillede bonde-liberale 'folkevalgte' sammen med folkesocialistiske konsulenter på samme boldgade. Den nye koncernstruktur efter 2001 skabte nye vilkår. Nu skulle man netop *ikke* mene noget. Det var lederen – og efter delegationsprincippet: direktørerne – der skulle mene noget. Og resten skulle fungere.

Med andre ord, i stedet for folkelig-demokratisk kulturpolitik drejede det sig nu om servicering og management. En koncern af denne slags kan man godt dreje i en ny produktionsretning – eller fusionere – eller også nedlægge. Forudsætningerne var tidligere blevet skabt:

Efter 2001 nedlagde DGI væsentlige dele af sin kritiske journalistik, da kulturtidsskriftet *Ungdom & Idræt* blev erstattet gennem et instruktørmagasin, hvor organisationens leder i en "leder" i hver udgave viste vejen. I 2003 medvirkede DGI i kulturministerens forsøg på at nedlægge den kritiske idrætsforskning omkring IFO i Gerlev. Og nogle selvstændige personligheder – også med borgerlig og Venstre-baggrund – blev trængt ud af organisationen eller valgte selv at gå.

Resultatet blev, at den 'historisk enestående' fusionsplan ikke mødte den interne debat i DGI, der ville leve op til den folkelige tradition for offentlig modsigelse.

Hertil kan visse forhåbninger have medvirket, om at organisationen med sin aktuelle streamlinede struktur stod stærkere end konkurrenten DIF, hvis top bliver trukket

rundt i manegen af nogle stærke specialforbund og deres skiftende alliancer. Kunne man ikke forestille sig, at det under fusionens vilkår kunne være DGI-formanden, der blev fremtidens DIF-formand?

Men personlige muligheder eller ambitioner er én ting, organisationspolitiske mekanismer er en anden. Man må være ret blåøjet, hvis man forestiller sig, at en breddeorganisation kunne 'overtage' en olympisk komité. Det var det omvendte, der blev sat på dagsorden. Ud fra olympiske fællesinteresser kunne nedlæggelsen forventes at fortsætte: Hvad skulle man med den DGI-skabte internationale paraplyorganisation ISCA? Man har jo de internationale specialforbund. Hvad skal man med den internationale sammenslutning for kritisk journalisme "Play the game"? DIF havde klart nok distanceret sig fra dette DGI-skabte projekt.

At koncernen æder logen, og at DGI's streamlinede apparat sluger DIF's fragile paraply, var en flot illusion. International sammenligning viser, hvor magten ligger, når det kommer til stykket.

International forundring

Det vakte international forundring, at de danske fusionsplaner var blevet sat i gang, uden at man nærmere havde undersøgt de rigelige erfaringer, som andre lande har haft med idrættens enhedsorganisationer. Danske idrætsledere gjorde sig f.eks. ikke klog på forholdene i Norge, Italien, Skotland eller Tyskland, skønt DGI gennem årene har haft livlige kontakter i disse retninger.

"Der burde forventes eller helst forlanges et minimum af kendskab blandt idrætsledere og idrætskyndige i Norge om udviklingen i et centralt naboland", bemærkede den norske idrætspolitiker Hans B. Skaset underfundigt om den danske fusions sag. Ordene var formelt henvendt til hans egne norske fæller, men man kunne godt læse mandens ironiske spørgsmål mellem linjerne, hvordan danske idrætsledere kunne tillade sig en fusionsaktion uden at holde øje med de norske erfaringer. "Man skal være ganske dårligt orienteret om de norske forhold for ikke at få associationer om lighedstræk med tilstanden i dansk idræt. Fusionen, som nu er initieret i Danmark, genfindes i Norge i den årelange, historisk betingede strid mellem distrikts- eller kredsapparatet og specialforbundene."

Ud fra dette perspektiv kunne det se ud, som om den danske fusions sag var udtryk for en vis provinsialisme hos idrætslederne herhjemme. Eller også var disse mere grundlæggende uinteresserede i den eksisterende forskning. F.eks. findes der komparative undersøgelser om idrætspolitiske forhold i Norge, Sverige, Skotland og EU, som blev udarbejdet på Syddansk Universitet. De har vist, at der ligger dybere logikker bag idrættens organisatoriske mangfoldighed, og at disse gør sig gældende under ganske forskellige nationale og historiske forhold.

Ved komparativ betragtning falder dermed argumentet til jorden, at den danske idræts mangfoldighed bare var et levn fra gymnastikkens grundtvigske fordums tid. Mangfoldigheden havde ikke kun ideologisk karakter, men idræts-strukturelle grunde.

Det var derfor, at dansk idræt blev internationalt kendt som model for demokratisk magtdeling – og gerne citeret blandt andre landes idrætsfolk, som slet ikke havde et forhold til den grundtvigske tradition. De dansk-demokratiske kvaliteter blev efterstræbt af iagttagere især fra de nordiske lande.

Desuden er det langt fra dokumenteret, at organisatoriske sammenslutninger har reduceret ressourceforbruget. Tværtimod kan netop en enhedsorganisation være præget af centralt overforbrug, der vækker idrætspolitisk bekymring.

Hvad der i stedet truer med enhedsorganisationen, er et tab af idrættens indre demokrati. Politiske og strukturkonflikter forsvinder nemlig ikke med fusionen, men de søger sig et udtryk ad nye veje, ofte gennem uoverskuelige magtkampe i det indre af systemet. Dette skete i Norge mellem centralorganisation og regionalstruktur, mellem topidræt og bredde.

Fusioneringens scenarier

På grundlag af sammenlignende studier kan man opstille forskellige fusionsscenarier.

(1.) Et første scenario kan tage alvorligt, hvad idrættens talsmænd ofte har udtrykt som ønskeforestilling: at idrætten spejler samfundet og demokratiet som helhed. Altså: DGI og DIF fusionerer til idrættens enhedsparti og viser dermed frem mod partivæsenet mere overordnede mulighed, mod demokratiets *enhedsparti*.

Altså: De Konservative nedlægger sig selv ved at fusionere med partiet Venstre. Konservative politikere har i forvejen ikke kunnet markere sig i særlig grad inden for V/O's regeringspolitik.

Den nye Stor-Venstre lægges sammen med Socialdemokratiet. Dette har sin logik i, at den borgerlige statsminister har droppet 'minimalstaten' og kører en ny type af 'velfærdspolitik'.

Så er der heller ikke længere plads til Dansk Folkeparti, det bliver opslugt undervejs. Venstres politik er blevet tilstrækkelig antimuslimsk, da den tidligere ustyrlige Birte Rønn Hornbech blev minister og underordnede sig alliancepolitikens disciplin.

SF skal man nok også klare.

Alt dette sker under overskriften, at borgeren fortjener ressourcebesparelse og målrette servicering. Hvad skal man med dyre generalforsamlinger og landsmøder, som alle disse partier holder hvert år? Partiapparaterne kan slankes ved at fusionere dem, og mange af spindoktorerne kan man undvære, da partiernes konkurrence er et spild af kræfter. De skal sammenfattes i en målrettet indsats, for at fremme den danske økonomis globale konkurrencedygtighed og den enkelte borgers sundhed og velstand. Politiske alternativer er yt, og administrativ konsensus er in.

De nye storkommuner viser også vejen.

(2.) Desværre går det ikke så nemt, hvilket historiske erfaringer har vist. Efter fusionen opstår der med en vis nødvendighed et nyt *internt polykrati*, og dette udgør et andet scenario. Forskellige centre begynder at rivalisere med hinanden, og med dem følger der en ny uoverskuelighed i det indre af systemet.

Endog i Tyskland, hvor man i 1933 med stor konsekvens gennemførte førerprincip, udviklede der sig med det samme nye centre i systemets indre, især omkring SS, SA, 'fagforeningen' KdF, militæret og partiet. Noget lignende kan man iagttage i Putins Rusland, hvis partidemokrati er blevet 'optimeret' (for at tale den borgerlige politiks sprog) under et monopol af mere eller mindre præsident-orienterede partier, men som – lige som den tidligere sovjetstat – er præget af indre spændingsforhold mellem centre, der danner sig omkring statspartiet, koncernen Gasprom, ex-KGB, forskellige mafiaer og forskellige regioner. I en mere harmløs udgave har man erfaringer med den

indre diversitet inden for vore dages norske og tyske idræt. Igen skal det understreges, at systemernes dynamik går dybere end den ideologiske overflade, og at der grundlæggende forskel er mellem diktatur og dansk idræt.

(3.) Et tredje scenario kan gå ud fra, at *det civile samfunds og markedets* diversificeringsprocesser er stærkere, end hvad der foregår på organisationsplan. Efter fusionen står der et halvoftentligt apparat tilbage, som godt kan samle en vis magt i det politiske rum, mens de samfundsmæssige modsætninger flyttes et andet sted hen. Idrætspolitik foregår således i højere grad *uden for den organiserede enhedsidræt*, blandt kommercielle aktører og civilsamfundsmæssige græsrodder.

Bare den organiserede idræts demokrati forsvinder for en stund.

Demokratiet, denne skrøbelige størrelse har vi kun haft glæde af i 100-200 år, hvilket ikke er særligt lang tid i historiens forløb.

Så er det op til kommende generationer at bygge et nyt demokrati op igen efter organisationernes, systemernes og murernes fald. Og denne fald kommer med en vis historisk nødvendighed.

(4.) Men det kunne også gå helt banalt til: at fusionen *ikke* blev til noget. Og dette ikke på grund af den folkelige idræts markante Nej, men et Nej fra andet hold.

Den 23. september meddelte Dansk Boldspil-Union, det mest magtfulde og rige blandt DIF's specialforbund, at man afviste fusionen i sin forhandlede form. Fem andre specialforbund, herunder tennis, ridning og svømning, skulle også have sagt 'nej'. Åbenbart anede man noget om de interne tovtrækninger, som DGI-koncernens magtpolitiske anstrengelser om at balancere bredden og toppen kunne føre til. I hvert fald sagde DIF under dette indtryk fra, og DIF's formand Niels Nygaard meddelte DGI's formand i oktober 2008, at forhandlingerne stoppede. Den "historiske fusion" var dermed blevet historisk på en måde, som den borgerlige mediejubel ikke havde ment. 'Fremtiden' var blevet fortid.

Man skal imidlertid ikke tage fejl. Fusionsplanerne er slet ikke døde. Idrættens chefer kommer og går, men managementlogik og strukturel centralstyring virker fortsat og fornyer sig. Det samme gør imidlertid også folkets kulturelle mangfoldighed i det ustyrlige civile samfund.